

กลไกขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลาม
กรุงเทพมหานคร¹

The Mechanisms of Urban Community Welfare
in Kamalulislam Masjid Bangkok¹

แสน กิรตินวนันท์* และสิริยา รัตนช่วย³

Saen Keeratinawanun^{2*} and Siriya Rattanachuy³

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการสร้างเสริมความเข้มแข็งสวัสดิการชุมชนเมือง กรณีศึกษาชุมชนชาวไทยเกาะกลาง ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล ชุมชนชาวคริสต์กุฎีจีน และชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลาม กรุงเทพมหานคร” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

² อ.ดร., คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยนวมินทราชู กรุงเทพมหานคร 10300

³ อ.ดร., คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10200

¹ This article is part of a research project in title “The Mechanisms Of The Strengthening Urban Community Welfare In Case of Kho-Klang, Bobae, Kudi-Chin and Masjid-Kamalulislam Bangkok”

² Lecturer, Dr., Faculty of Science and Health Technology, Navamindrathiraj University, Bangkok, 10300

³ Lecturer, Dr., Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, 10200

* Corresponding author: E-mail address: saen_sk@hotmail.com, siriya.george@gmail.com

(Received: June 13, 2019; Received: August 9, 2019; Accepted: August 14, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกที่เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอิสลาม ที่สามารถพัฒนาไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนเมืองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอิสลาม ในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาอิสลามเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำมาวิเคราะห์ในลักษณะการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า กลไกสำคัญของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอิสลาม ที่นำมาใช้ขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนมี 6 กลไก ประกอบด้วย 1. หลักศาสนาและความเชื่อที่สำคัญของอิสลาม 2. วัฒนธรรมและประเพณีสำคัญของศาสนาอิสลาม 3. เครือข่ายความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน 4. ผู้นำชุมชน 5. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน และ 6. มัสยิดและคณะกรรมการบริหารมัสยิดกมลาอิสลาม ส่วนรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองที่สร้างขึ้นบนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาอิสลามมี 4 รูปแบบ คือ สวัสดิการทางด้านการศึกษา สวัสดิการทางด้านความปลอดภัย สวัสดิการทางการเงิน และสวัสดิการทางด้านสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชนเมือง กลไกการสร้างเสริมความเข้มแข็ง อัตลักษณ์

Abstract

The objectives of this research for studying the mechanisms to drive urban community welfare in Islamic community (Kamalulislam Masjid) to make sustainable development, Including the models of Urban community welfare underneath the Cultural Identity and The faiths of Islam, by the processes of documentary, observation, focus group and In depth interview, then analyze and describe at once. Therefore the study found that the six mechanisms are the ways to drive Urban community welfare for sustainable development composed of 1.The Doctrine of Islam 2.The Cultures and the traditions of them 3.The Networks in Community 4.The Integration between the outside and the networks 5.Leader and 6.The Committee of Kamalulislam Masjid. And the 4 Models of Urban Community Welfare are the welfare in Education, Safety, Financial and Environment.

Keywords: Urban Community Welfare, The Mechanisms of the Strengthening, Identity

บทนำ

การพัฒนา (Development) เป็นคำศัพท์ที่ถูกบัญญัติขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์ ในช่วงศตวรรษที่ 19 และถูกนำมาใช้ในวงวิชาการครั้งแรก เพื่อใช้เรียกรวบรวมปัญหาอันเกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรป จนเป็นที่นิยมและเกิดการแพร่หลายของการใช้คำว่าพัฒนาไปทั่วโลก [1] จนก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์และโลกไร้พรมแดนหรือสังคมข่าวสาร (Information Society) ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญ [2] ส่งผลให้ทุกประเทศต้องเตรียมรับมือกับแนวทางการพัฒนาด้วยระบบทุนนิยมอันเป็นแนวทางการพัฒนากระแสหลักของยุคคลื่นลูกที่สาม ซึ่งทุกประเทศต้องเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาคที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาในระดับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งของประเทศอย่างยั่งยืน กลายมาเป็นประเด็นสำคัญของงานพัฒนาชุมชนที่กำลังเพิ่มบทบาทหน้าที่หนุนเสริมการพัฒนาในระดับประเทศอันเป็นการพัฒนาในระดับมหภาค โดยเฉพาะ ข้อท้าทายของงานพัฒนาชุมชนในมิติชุมชนเมือง โดยเฉพาะ ชุมชนเมืองหลวงในเขตกรุงเทพมหานครที่กำลังเผชิญกับการพัฒนากระแสหลักกับการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เกิดขึ้น ดังนั้น ชุมชนจำเป็นต้องสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อเป็นกระบวนการในการเตรียมรับมือและการจัดการตนเองของชุมชนจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชุมชนเมืองต่างตระหนักและกำหนดสร้างขึ้นมาเป็นสวัสดิการชุมชน เพื่อหวังให้สวัสดิการชุมชนรูปแบบต่าง ๆ เหล่านั้น สามารถเป็นวัคซีนป้องกันปัญหาในเบื้องต้น เป็นยาสามัญประจำชุมชนสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหา ตลอดจนเป็นวิตามินบำรุงเพื่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับสมาชิกภายในชุมชนของตนเอง

กรุงเทพมหานคร ในฐานะเมืองหลวงของประเทศไทยที่มีการหลั่งไหลเข้ามาของประชากรจากหลายเชื้อชาติศาสนา ตั้งแต่อดีต ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยปรากฏชุมชนที่มีประชากร

ที่มีรากฐานเชื่อชาติและศาสนาหลากหลายกระจายการรวมตัวอยู่ด้วยกันจนเกิดเป็นชุมชนมาอย่างยาวนาน อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร ก่อเกิดเป็นความหลากหลายทั้งในเชิงพหุสังคมวัฒนธรรมและรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับกับความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ร่วมของชุมชน เพื่อสร้างและรักษาความเข้มแข็งยั่งยืนของสวัสดิการชุมชนเมืองที่กำหนดสร้างขึ้น ทำให้ในแต่ละพื้นที่ที่ชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร มี นัยยะสำคัญของสวัสดิการชุมชนเมืองที่มีอัตลักษณ์ภายใต้ฐานวัฒนธรรมและความเชื่อที่แฝงอยู่ในความเป็นพหุสังคมเมืองใหญ่ได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้ ชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอุลอิสลาม เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชนมากกว่า 200 ปี ตั้งแต่ช่วงสร้างกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ของประเทศไทย โดยกลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่พื้นที่ริมคลองแสนแสบตั้งแต่แรก เป็นชาวไทรบุรีหรือชาวมุสลิมทางภาคใต้ ฉะนั้น เมื่อกลุ่มคนที่เป็นพื้นที่เดียวกันหรือศาสนาเดียวกันอพยพเข้ามาอยู่พื้นที่ใหม่ในห้วงเวลาเดียวกัน กลุ่มคนเหล่านี้จึงมักมีปัญหาและความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจระหว่างกันตั้งแต่เริ่มต้น อีกทั้ง ชาวมุสลิมในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยระบบเครือญาติ ยิ่งทำให้สมาชิกส่วนใหญ่มีแนวคิดหรือหลักคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จนสมาชิกภายในชุมชนเกิดความรักใคร่กลมเกลียวหรือความสามัคคีระหว่างกันขึ้น ตลอดจนได้ร่วมกันสร้างมัสยิดเรือนไม้หลังแรกขึ้นเพื่อเป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจ สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และแสดงถึงอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติและศาสนาอิสลามอีกด้วย จนกระทั่ง ได้มีการบูรณะมัสยิดให้ใหญ่โตขึ้นและได้รับพระราชทานที่ดิน ทวาย จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทำให้ชาวมุสลิมในพื้นที่แห่งนี้ต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างสูง และเพื่อระลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเรียกชุมชนตนเองว่า ชุมชนทวายกองดิน เป็นชื่อเริ่มต้น หรือชุมชนกมลาอุลอิสลาม ในลำดับถัดมา [3]

ชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลามในปัจจุบัน ได้กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายชุมชนครอบคลุมหมู่บ้านจำนวน 22 ชุมชนกระจายอยู่ในแขวงทวายกองดินใต้ แขวงทวายกองดินและแขวงแสนแสบ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกชุมชนรวมกันเกือบ 20,000 คน หรือ 2,000 ครัวเรือน ซึ่งทุกคนที่เป็นชาวมุสลิมต้องเป็นสมาชิกของมัสยิดที่จะต้องเสียค่าบำรุงมัสยิดเป็นรายปี ปีละ 100 บาท เนื่องจากพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในความดูแลของมัสยิด กล่าวได้ว่าในรอบหนึ่งปีมัสยิดจะมีเงินบำรุงมัสยิดเพื่อใช้ประโยชน์ทั้งในทางศาสนาและกิจกรรมภายในชุมชนอย่างน้อยปีละเกือบ 2,000,000 บาท โดยสามารถนำมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ร่วมสูงสุดแก่ชุมชนภายใต้รูปแบบสวัสดิการชุมชนต่าง ๆ อีกทั้ง แนวคิดสวัสดิการชุมชน เน้นสวัสดิการที่ถูกจัดขึ้นโดยชุมชนเอง บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิกในชุมชนด้วยกัน โดยการเริ่มต้นของสวัสดิการชุมชน จะเป็นในลักษณะการช่วยเหลือสงเคราะห์และการให้เปล่าโดยไม่หวังผลตอบแทนกลับคืน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนตลอดจนเป็นการลงทุนต่อชีวิตให้กับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนในช่วงสภาวะคับขัน ที่ครอบคลุมตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การศึกษา และสุขภาพ ควบคู่ไปกับการสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่ดี มีความสุข ตลอดจนเกิดความมั่นคงในชีวิต [4] อันมีแนวโน้มสู่ความยั่งยืนบนฐานการยึดหลักศาสนาอิสลามมาใช้เป็นฐานในการบริหารจัดการ ดังนั้น ด้วยเหตุอันเป็นความสำคัญทั้งปรากฏการณ์ในเชิงพื้นที่และกระบวนทัศน์ชุดความคิดในเชิงวิชาการที่ได้นำเสนอข้างต้นนี้ ส่งผลให้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลาม ภายใต้คำถามการวิจัยหลัก คือ กลไกใดบ้างที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิด กมลาอุลอิสลาม และสามารถสร้างความยั่งยืนของสวัสดิการชุมชนเมืองได้อย่างไร โดยคำถามการวิจัยนี้ เพื่อสร้างให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนเมือง โดยเฉพาะ มิติกลไกที่ใช้ขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมในเมืองหลวง ให้เกิดการถ่ายทอดและส่งต่อความรู้ในเชิงวิชาการด้านสวัสดิการชุมชนและการพัฒนาชุมชนเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลไกที่เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอุลอิสลาม ที่สามารถพัฒนาไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนเมืองได้อย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอุลอิสลาม ในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาอิสลามเป็นหลักสำคัญ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการบรรยาย (Descriptive method) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้ทั้งเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เช่น บันทึกร่องและประวัติศาสตร์ชุมชน บทสัมภาษณ์ รายงานผลการดำเนินงานและข้อมูลเชิงสถิติขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษา คือ ชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลาม

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกประเด็นที่ศึกษา โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มหลัก คือ

(1) กลุ่มผู้นำชุมชน แบ่งเป็น กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้นำสวัสดิการชุมชน จำนวน 2 คน

(2) กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และพนักงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแล ส่งเสริม สนับสนุน การบริหารจัดการชุมชนและสวัสดิการชุมชน คือ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตคลองสามวา จำนวน 1 คน

(3) กลุ่มสมาชิกในชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลาม จำนวน 5 คน

3. การสังเกต (Observation) ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปร่วมในสภาพการณ์จริง เช่น การประชุมชุมชน การประชุมคณะกรรมการและสมาชิกของสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ การติดตามการลงชุมชนของเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตคลองสามวา ตลอดจนการเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน งานเทศกาล และวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม เป็นต้น และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant observation) เช่น การสังเกตการณ์การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนลักษณะทั่วไปของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา เป็นต้น

4. การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group) เป็นเครื่องมือหลักอีกหนึ่งเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย นำมาใช้ในการอธิบายประเด็นหลักทั้งหมดของงานวิจัย โดยสัมภาษณ์แบบกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มหลัก คือ

(1) กลุ่มผู้นำชุมชน แบ่งเป็น กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้นำสวัสดิการชุมชน จำนวน 2 คน

(2) กลุ่มสมาชิกในชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลาม จำนวน 2 คน

การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสังเกต (Observation) มาประมวลเข้าด้วยกันและนำเสนอรายงานการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาเป็นหลัก โดยการศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษาที่ครอบคลุม 3 ส่วน คือ

1. ประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ประเด็นหลัก คือ

(1) กลไกที่เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนระบบสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอุลอิสลาม ที่สามารถพัฒนาไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนเมืองได้อย่างยั่งยืน

(2) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิม มัสยิดกมลาอุลอิสลาม ในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาอิสลามเป็นหลักสำคัญ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตในการศึกษาไว้เฉพาะในพื้นที่ชุมชนเมืองหลวง กรุงเทพมหานคร โดย เลือกชุมชนเมืองที่มีการบริหารจัดการชุมชนและการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานศาสนาอิสลามขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา คือ ชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัย ใช้ระบบตัวแทนโดยมีกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลจากตัวแสดงหลัก 3 กลุ่มหลัก ที่เกี่ยวข้องกับการประเด็นที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้นำสวัสดิการชุมชน (2) กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และพนักงานของหน่วยงานภาครัฐ และ(3) กลุ่มสมาชิกในชุมชนและสมาชิกกลุ่มสวัสดิการของชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษา

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 กลไกการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลาม จากการศึกษาพบว่า กลไกสำคัญที่ชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาอุลอิสลามนำมาใช้ในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมือง มี 6 กลไก คือ

1) หลักศาสนาและความเชื่อที่สำคัญของอิสลาม ชุมชนมัสยิดกมลาอุลอิสลามเป็นชุมชนชาวอิสลามเก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร รวมถึงประเทศไทย ฉะนั้น หลักยึดโยงที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความยั่งยืนหรือคงอยู่กระทั่งทุกวันนี้ได้ คือ หลักของศาสนาอิสลาม โดยปรากฏชัดเจนในวิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน เริ่มตั้งแต่การทักทายด้วยการสลาม ซึ่งการสลามตามหลักของศาสนาอิสลาม คือ การกล่าวคำทักทายแบบอิสลามว่า “อัสลามูอะลัยกุม วะเราะมะตุลลอฮฺ วะเราะกะกาตุฮฺ” ซึ่งเป็นภาษาอาหรับ หมายถึง ขอความสันติสุข ความเมตตา และความเจริญ จากพระอัลเลาะห์จงประสบแก่ท่าน รวมถึง

รักษานมธรรมนิยมในการปฏิบัติทางศาสนาของอิสลามอย่างเคร่งครัดที่จะต้องปฏิบัติวันละ 5 เวลาอย่างเคร่งครัด พร้อมด้วยจิตใจที่สงบ สำนวณและระลึกถึงพระเจ้าตามบทบัญญัติของศาสนา อันเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีและระลึกถึงพระอัลเลาะห์ ทางหนึ่งเป็นการรักษานมธรรมนิยมหรือจารีตของศาสนาอย่างเคร่งครัด เป็นการรักษาและอ้างให้ศาสนาอิสลามยังคงอยู่ภายในชุมชนแห่งนี้รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาที่ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกัน มีศูนย์กลางในการยึดโยงจิตใจของสมาชิกร่วมกัน คือ พระเจ้า (พระอัลเลาะห์) และมัสยิด เป็นการสร้างให้สมาชิกชุมชนชาวมุสลิมยังมีความผูกพันจนเกิดความเข้มแข็งขึ้นภายในชุมชน อีกทั้ง การแต่งกายตามแบบรูปแบบของอิสลามจะมีรูปแบบบังคับที่ชัดเจน โดยฝ่ายหญิงจะต้องโพกผ้าคลุมศีรษะหรือที่เรียกว่าภาษาอาหรับว่า ฮิญาบ ให้เหลือเพียงใบหน้าหรือบางคนอาจคลุมฮิญาบเหลือเพียงดวงตาเท่านั้น รวมถึงเสื้อผ้าที่ใส่ต้องเป็นเสื้อผ้าแขนยาวปกปิดทุกส่วน รวมถึงการสวมกางเกงหรือกระโปรงที่ต้องยาวไปถึงข้อเท้า ซึ่งการบังคับการแต่งกายของสตรีเป็นมากกว่าจารีตของศาสนาอิสลาม แต่ถือเป็นบทบัญญัติจากพระอัลเลาะห์ หรือที่เรียกว่า “วาอิบ” ที่ชาวมุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจะมีผลเหตุในการยกเว้นไม่ได้ ซึ่งการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มิดชิดถือเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมหรือการข่มขืนที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงได้ระดับหนึ่ง อันเป็นลักษณะการป้องกันและรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคลของหญิงชาวมุสลิม นอกจากนี้ การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดาหรือผ้าคลุมด้วยสีขาวหรือสีดำเท่านั้น เป็นการสร้างให้สมาชิกชุมชนเพศหญิง ไม่เกิดฟุ้งเฟ้อหรือฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น ให้ยึดอยู่กับความเรียบง่าย ลดมูลเหตุในความฟุ้งเฟ้อภายใต้ระบบทุนนิยมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ขณะที่การแต่งกายของผู้ชายภายในชุมชน คือ หากเป็นผู้ใหญ่จะมีการสวมหมวก นุ่งโสร่งหรือใส่ชุดยาวในรูปแบบเดียวกัน หากเป็นเด็กนักเรียนผู้ชายจะมีการสวมหมวกสีขาว แต่ใส่ชุดนักเรียนของโรงเรียนตามปกติ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชาวมุสลิม อีกทั้ง ศาสนาอิสลามและชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลามมีความเชื่อว่า ชาวมุสลิมมีพระเจ้าเพียงองค์เดียว คือ พระอัลเลาะห์ รวมถึงมีศาสดาหรือศาสนทูต คือ พระนบีมูฮัมหมัด โดยพระเจ้าได้ประทาน คัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษให้ชาวมุสลิมถือเป็นข้อความที่ศาสนาอิสลามส่งผ่านถึงชาวมุสลิมทั่วโลกให้มีระเบียบแบบแผนหรือจารีตการปฏิบัติแบบเดียวกัน จนอาจเทียบเคียงเป็นกฎหมายของศาสนาอิสลามได้เลย ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามกฎของศาสนาอิสลามจะได้รับบทลงโทษตามคัมภีร์อัลกุรอาน แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักธรรมอันเป็นบทบัญญัติภายในพระคัมภีร์เป็นกลไกและเครื่องมือหนึ่งในการสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขให้กับชาวมุสลิมที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2) วัฒนธรรมและประเพณีสำคัญของศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย (1) มารยาทในการสลาม เป็นรูปแบบการทักทายของชาวมุสลิมที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งภายใต้กลไกอันแยบยลทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามได้ปฏิบัติต่อกันเมื่อพบเจอกัน โดยชายจะจับมือทักทายกับชาย ส่วนหญิงจะจับมือทักทายกับหญิง ไม่มีการปฏิบัติที่เป็นการสัมผัสร่างกายกันข้ามเพศในลักษณะชายจะจับมือทักทายกับหญิงอย่างเด็ดขาด วิธีการสลามไม่ได้เป็นเพียงการทักทายเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการให้อภัยหรือการให้เกียรติอีกแก่บุคคลอื่นด้วย โดยผู้ที่รู้จักการให้สลามก่อนจะเป็นผู้ที่มีความประเสริฐมากกว่าสะท้อนการอภัยเพื่อการอยู่ร่วมกันบนฐานการใช้หลักศาสนาหล่อมเกลาสมาชิกครอบครัวและชุมชนมุสลิมด้วยกัน (2) การเข้าสู่หนัด คือ การขลิบปลายหนวดวัยแรดเพศชาย ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญหนึ่งที่ชาวมุสลิมเพศชายทุกคนต้องปฏิบัติตาม ตั้งแต่ช่วงอายุ 5 - 15 ปี มีวัตถุประสงค์สำคัญในการที่เพศชายจะสามารถทำความสะอาดวัยแรดเพศชายของตนเองได้อย่างสะอาด รวมถึงสะดวกมากยิ่งขึ้น และสามารถป้องกันโรคทางเพศที่เกิดขึ้นกับตนเองและสตรีเพศได้อีกด้วย ถือเป็นวิธีการหนึ่งของศาสนาอิสลามที่ป้องกันและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องโรคบุรุษ (3) เดือนรอมฎอนและฮารีรายอหรือวันอีฎิ้ลฟิตริ เป็นช่วงเดือนแห่งการถือศีลอดของศาสนาอิสลามที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ซึ่งชุมชนจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมัสยิดและอิหม่ามตั้งแต่เช้าเจดเย็น มีการบริจาคซะกาต และอิหม่ามกำหนดให้มีอาหารละศีลอดเลี้ยงฟรีที่มัสยิดกมาลูลอิสลามให้กับคนยากจนและผู้ที่ยากไร้ (4) อาซูรอ ในงานประเพณีอาซูรอชาวมุสลิมจะร่วมกันนำสิ่งของต่าง ๆ หลายอย่างที่รับประทานได้มาผสมและกวนรวมกัน จนกลายเป็นทั้งของคาวและของหวาน เพื่อที่ผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชนจะร่วมกับสมาชิกชุมชนแจกจ่ายอาหารทั้งหมดแก่สมาชิกทุกคนภายในชุมชน ทางหนึ่งก็เป็นการสอนให้สมาชิกชุมชนรู้จักการให้ตามหลักศาสนาอิสลามและการใช้มัสยิดเป็นศูนย์รวมในการประกอบกิจกรรมทั้งทางศาสนาและกิจกรรมของชุมชน (5) กิจกรรมการเล่นภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของชาวมลายูและท้องถิ่นเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนของชาวมัสยิดกมาลูลอิสลาม เช่น นาเสบ เป็นการเล่าเรื่องหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามผสมผสานกับการแต่งเนื้อร้องขึ้นชมธรรมชาติเพื่อสอนให้สมาชิกชุมชนรู้จักการรักษาสัตว์แวดล้อม ขณะที่กิจกรรมหนึ่งได้กลายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในชุมชนแห่งนี้ คือ การจัดไทยหรือมวยไทยเด็ก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนต้องการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กในชุมชนและผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นว่าเป็นกิจกรรมของเด็กผู้ชายที่ต้องมีความกล้าหาญแข็งแรง โดยไม่ได้เป็นการทำร้ายระหว่างกันในลักษณะ

ความรุนแรง แต่เป็นการเล่นกีฬาที่เชื่อมสัมพันธ์มากกว่าและเป็นกิจกรรมที่ทุกเพศทุกวัยในชุมชนสามารถร่วมกันส่งกำลังใจร่วมเชียร์ ในลักษณะของกิจกรรมกีฬาได้ มิติหนึ่ง คือ การอนุรักษ์รักษาศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป อีกมุมหนึ่งนอกจาก เป็นการฝึกฝนเด็กผู้ชายให้รู้จักกีฬาที่มีนัยยะของการสอนให้คนรู้จักแพ้ ชนะ และการให้อภัยกัน รวมถึงความอดทนและ ฝึกฝนให้ร่างกายมีความแข็งแรงแล้ว ยังถือเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างสมาชิกชุมชนขึ้น ให้สมาชิกชุมชน มีส่วนร่วมกับกิจกรรมตั้งแต่รุ่นเด็กและเมื่อเด็กเหล่านี้เริ่มเติบโตขึ้นมาก็จะรู้จักและสนิทสนมระหว่างกันสามารถอาศัยอยู่ร่วมกัน แบบพึ่งพากันและสร้างความสุขภายในชุมชนได้ ถือเป็นการนำกิจกรรมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชาวมุสลิมในพื้นที่มาใช้เป็น กลไกและเครื่องมือหนึ่งในการเชื่อมโยงร้อยรัดความเป็นชุมชนผ่านช่วงวัยแห่งการเจริญเติบโต เพื่อต่อยอดสู่ความผูกพันของ ชุมชนในระยะยาว

3) เครือข่ายความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม สมาชิกชุมชนภายในชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม มักเป็นสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 1 ฉะนั้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนภายในพื้นที่แห่งนี้ จึงมีลักษณะ ความสัมพันธ์เป็นแบบเครือข่ายญาติพี่น้องหรือความสัมพันธ์แบบเครือญาติ โดยลักษณะครอบครัวภายในชุมชนแห่งนี้ จะมีลักษณะ เป็นครอบครัวขยาย บ้านเรือนภายในชุมชนจะอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกันโดยที่ไม่มีรั้วกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดและ รู้สึกถึงความเป็นญาติพี่น้องหรือเครือญาติของชาวมุสลิม อีกทั้ง วิถีของชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม เมื่อสร้างบ้านอยู่ในบริเวณ เดียวกันก็มักจะเดินหรือปั่นจักรยานไปหาหมาหาสุนัขระหว่างบ้านแต่ละบ้าน ซึ่งแต่ละบ้านมักจะมีการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ รวมถึงพืช ผักสวนครัวไว้รับประทานก็จะนำไปแจกจ่ายแก่สมาชิกชุมชนบริเวณเดียวกันจนเกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกภายใน ชุมชนขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ประกอบกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เช่น การเปรียบเทียบให้ทุกคนเป็นเสมือนร่างกายเดียวกัน จะแบ่งแยกความสำคัญหรือขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้หรือการให้รู้จักการ ให้อภัยด้วยวิธีการสลาม เป็นต้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สร้างให้ครอบครัว สมาชิกชุมชนหรือชาวมุสลิม มีแนวคิดพื้นฐานที่ ทำให้ผู้คนตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ชาวมุสลิมต้องรู้จักการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ด้วยแนวคิด และหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่ถูกปลูกฝังให้แก่ชาวมุสลิมทั้งในชุมชนและชาวมุสลิมทั่วไป ให้คิดว่าชาวมุสลิมเป็นพวกพ้อง เดียวกัน เป็นพี่น้องกันทั้งหมด ยิ่งหล่อหลอมให้การเข้ามาอยู่ใหม่ร่วมกันในชุมชนมัสยิดกมลอิสลามไม่ได้เป็นปัญหาแต่อย่างใด เพียงแต่การเข้ามาอยู่ของผู้มาใหม่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือธรรมเนียมมุสลิมในชุมชนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมีสืดอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ กลไกดังกล่าวของชุมชนมุสลิมมีความใกล้เคียงกับชุมชนชาวจีน ซึ่งจากการศึกษาของ แสน กิรินวนันท์ [5] แสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวจีนเน้นใช้กลไกการรวมกลุ่มเครือญาติที่เป็นสมาชิกชุมชนเดียวกัน ร่วมกับร้านค้าภายในย่านชุมชนเดียวกัน ให้กลายมา เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดสร้างสวัสดิการชุมชนบนฐานกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติเดียวกันให้เกิดความยั่งยืนขึ้นได้ ควบคู่ไปกับ กระบวนการร่วมกันทางจิตวิญญาณผ่านการนับถือศาลเจ้าที่อยู่บนฐานความเชื่อทางศาสนา ทำให้เห็นได้ว่า กลไกเครือข่ายความ สัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชนโดยเฉพาะความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ เป็นกลไกสำคัญที่ร้อยรัดชุมชนให้เกิดความร่วมมือ ภายใต้อะณัติโลกาภิวัตน์ได้อย่างชัดเจน อีกทั้ง หลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (มูอามะลาต) ที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน [6] ที่ให้คำนึงและถือปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนเองและการปฏิบัติต่อสิทธิและการเคารพผู้อื่น เป็นหลักธรรมที่ชุมชนมัสยิดกมลอิสลามถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

4) ผู้นำภายในชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม อิหม่าม วินัย สะมะฮุน ถือเป็นผู้มีอำนาจสำคัญ เป็นผู้มีความสามารถในการ ประสานงานกับพหุภาคี เช่น ภาครัฐ เยาวชน และสมาชิกชุมชนทุกคน เป็นต้น จนสามารถดึงทุกภาคส่วนเข้ามาสร้างประโยชน์ แก่ชุมชนในภาพรวมได้เป็นอย่างดี รวมถึงการดึงเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มิติหนึ่ง เป็นการสร้างจิตสำนึกหรือปลูกฝังจิตสำนึกของเด็กและเยาวชน ให้เกิดความรักและหวงแหนชุมชนตั้งแต่เยาว์ พอเติบโตใหญ่ ขึ้นมาก็มีแนวโน้มที่จะรักชุมชนของตนและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนในลำดับถัดไป รวมถึงการดึงเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อีกมิติหนึ่ง ถือเป็นการสืบทอดหรือถ่ายทอดแนวคิดหลักธรรมทางศาสนาให้แก่เด็กและเยาวชนไป โดยปริยาย ขณะเดียวกัน การดึงเด็กเข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนหันมาให้ความสำคัญกับ กิจกรรมชุมชนและมัสยิดเพิ่มมากขึ้น ทำให้สถาบันครอบครัว ศาสนา และชุมชน กลับมาเข้มแข็งไปพร้อมกันได้ อีกทั้ง ในมิติเชิงรับ อิหม่าม วินัย สะมะฮุน มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมัสยิดและชุมชนผ่านเสียงตามสายทั้ง 600 กว่าลำโพง ทั่วชุมชน ร่วมกับการออกเดินตามบ้านพูดคุยกับชาวชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะ เรื่องที่อิหม่ามต้องการขอความร่วมมือ จากชาวชุมชน จนสามารถพัฒนาชุมชนได้สำเร็จ คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคลองแสนแสบ จนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว 5 ปีติดต่อกัน ขณะที่ อิหม่าม วินัย สะมะฮุน ได้รับการยกย่องในฐานะผู้นำตัวอย่างนักพัฒนา รวมถึงได้รับการยกย่องเป็นปราชญ์

ชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น รางวัลเพชรเกษมกรุงเทพ ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 4 เป็นต้น ตลอดจน หลักคิดและแนวทางการทำงานของอิหม่าม ได้ถูกส่งต่อสู่คณะกรรมการมัสยิดและคณะกรรมการชุมชนในรุ่นต่อมา จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานและคงไว้ซึ่งการประสานการทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้นำทางศาสนาอิสลาม กับกลุ่มผู้นำชุมชน

5) การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สำหรับเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในชุมชน (Inside Networks) ที่ทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนแบ่งเป็น 3 ภาคส่วนหลัก คือ (1) ภาคส่วนมัสยิด ประกอบด้วย อิหม่ามและคณะกรรมการมัสยิดอีก 14 คน มีบทบาทและหน้าที่หลักในการเผยแพร่หลักคำสอนและประกอบพิธีกรรมของศาสนาอิสลาม การกำหนดกฎระเบียบการเป็นสมาชิกและการอยู่ร่วมกันของชุมชน การสนับสนุนและบริหารจัดการสถาบันการศึกษาของชุมชน ตลอดจนการสรรหาแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (2) ภาคส่วนชุมชน ประกอบด้วย ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน 6 คน และคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของชุมชน คือ คณะกรรมการอนุสตรี คณะกรรมการศาสนาของกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการลานกีฬาชุมชน คณะกรรมการเยาวชน มีบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องควบคุมให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและกฎระเบียบของชุมชน (3) ภาคส่วนสถาบันการศึกษา ที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของมัสยิดกมาลุลอิสลาม จำนวน 3 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนก่อนวันเรียน โรงเรียนชาลิมนูยาน (โรงเรียนสอนศาสนาประจำชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม) และโรงเรียนพิทยพัฒน์ศึกษา ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งเด็กชาวมุสลิมและเด็กในศาสนาอื่นที่ประสงค์จะเข้าศึกษา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเครือข่ายความสัมพันธ์และกลไกที่ถูกนำมาใช้ในการดำเนินกิจการภายในของชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม จะพบว่า มีอัตลักษณ์ชัดเจนในการดึงสมาชิกชุมชนทุกช่วงวัยให้เข้ามามีบทบาททำงานประสานร่วมกัน และมีการถ่ายทอดส่งต่อการทำงานหรือช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างคณะกรรมการไปตามการเติบโตและพัฒนาการช่วงวัยของสมาชิกชุมชน อย่างเป็นค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้น กล่าวคือ ภาคส่วนมัสยิดนั้นการเปลี่ยนตำแหน่งอิหม่ามเกิดขึ้นจากการสืบทอดทางสายตระกูลอย่างชัดเจน และมีอนุพัทธ์ คือ ตำแหน่งผู้ช่วยฝ่ายศาสนาของมัสยิด ประกอบกับ ภาคส่วนการศึกษาที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของมัสยิดกมาลุลอิสลามอีก 3 แห่ง โดยเฉพาะ ครูของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนก่อนวันเรียนและครูสอนศาสนาของโรงเรียนชาลิมนูยาน จะมาจากคนในชุมชนทั้งหมด มีเพียงแค่ครูภาษาต่างประเทศของโรงเรียนพิทยพัฒน์ศึกษาเท่านั้นที่เป็นคนนอกชุมชน สำหรับภาคส่วนชุมชนนั้น คณะกรรมการชุมชนจะทำหน้าที่เป็นแกนหลัก และจะมีคณะกรรมการเยาวชน ช่วยหนุนเสริมและเมื่อคณะกรรมการเยาวชนเติบโตขึ้นก็สามารถขยายมาเป็นคณะกรรมการชุมชนได้ เนื่องจากมีประสบการณ์และความเข้าใจในบริบทการทำงานชุมชนอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของแผนงานชุมชนที่ถูกส่งต่ออย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เครือข่ายความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน (Outside Networks) มี 3 ภาคส่วนหลัก คือ (1) ภาครัฐ ที่มีส่วนสนับสนุนกิจกรรมชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามอย่างชัดเจน ได้แก่ สำนักงานเขต 3 เขต สังกัดกรุงเทพมหานคร คือ สำนักงานเขตคลองสามวา สำนักงานเขตมีนบุรี และสำนักงานเขตหนองจอก ที่สนับสนุนกิจกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ บริการพื้นฐานในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตามนโยบายของรัฐบาลและนโยบายของท้องถิ่นควบคู่กันไป เช่น การอนุรักษ์คูคลองแสนแสบ โครงการไทยนิยมยั่งยืน โครงการฝึกออาชีพ เป็นต้น ศูนย์สุขภาพชุมชนและศูนย์บริการสาธารณสุข 64 ทั้งสองหน่วยงานมีบทบาทชัดเจนต่อชุมชนในการดูแลและให้บริการทางด้านสาธารณสุขในระดับปฐมภูมิ (Primary Care) เช่น ตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตรวจสุขภาพและคัดกรองภาวะผิดปกติ ทั้งเบาหวาน ความดันโลหิต ภูมิแพ้เบื้องต้น ตลอดจนงานอนามัยโรงเรียนและดูแลผู้สูงอายุในชุมชน สำหรับสถานีดารวจนครบาลมีนบุรี ทำหน้าที่สนับสนุนด้านความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน ตลอดจนช่วยดูแลและเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนอย่างใกล้ชิด (2) ภาคเอกชน ที่มีส่วนสนับสนุนกิจกรรมชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามอย่างชัดเจน คือ บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ สนับสนุนงบประมาณดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยเฉพาะ การรณรงค์เรื่องการดูแลแม่น้ำลำคลอง ส่วนหนังสือพิมพ์มติชน สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์งานต่าง ๆ หรือร่วมระดมทุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การรณรงค์ด้านความสะอาดภายในชุมชน การขุดลอกคูคลองแสนแสบ (3) สถาบันการศึกษา ที่มีส่วนสนับสนุนกิจกรรมชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามอย่างชัดเจน คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่เข้ามาสนับสนุนและร่วมทำโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับทางชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการฝึกอบรมและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการทำหมักชีวภาพเพื่อใช้ภายในชุมชน จนเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมผลักดันให้ทางชุมชนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว 5 ปีติดต่อกัน เมื่อพิจารณาเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม ทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอก จะพบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากการพยายามแก้ไขปัญหาหรือการร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย

ความสัมพันธ์ เช่น การแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดของชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม นอกจากผู้นำและคณะกรรมการชุมชนจะร่วมกันปลูกฝังจิตสำนึกแก่ชุมชนให้สมาชิกแต่ละคนตระหนักว่า การแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของสมาชิกชุมชนทุกคนที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกชุมชนทุกคน โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ประสานงานร่วมกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยทางผู้นำคณะกรรมการชุมชน และตัวแทนชุมชนจะร่วมกับตำรวจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาอาชญากรรม เช่น ปัญหาไฟไหม้ ปัญหาการพนัน ปัญหายาเสพติด เป็นต้น จนชุมชนมีเครือข่ายที่ถูกเชื่อมโยงออกไปสู่โลกภายนอกที่กว้างขวางสามารถทำประโยชน์ แก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนของตนเองได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หรือมากกว่าการพึ่งพาแต่เพียงเครือข่ายภายในชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Academic Promotion and Support Office [7] ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดสวัสดิการชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยกลไกและการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนที่มีอยู่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกชุมชนต้องนำเข้ามาเชื่อมโยงความร่วมมือและเติมเต็มการทำงานซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการสร้างภาคีเครือข่ายภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงและอำนวยความสะดวก รวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่นเดียวกับการศึกษาของ Thomas A. Lyson [8] ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสวัสดิการชุมชนและการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งธุรกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่อยู่ในชุมชน สามารถกลายมาเป็นหนึ่งในผู้บริจาคสมทบทุน ให้กลายเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ขึ้นได้ เช่นเดียวกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่ สิริยา รัตนช่วย [9] เสนอให้เน้นการพึ่งพากันของสมาชิกภายในชุมชนที่อยู่บนหลักการมีส่วนร่วม เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและอยู่บนฐานการของเป็นประชาธิปไตยร่วมกัน อีกทั้ง หลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (มูอามะลาต) ที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน และหะดีษ อันเป็นบทบัญญัติศาสนาที่รองลงมาจากคัมภีร์อัลกุรอาน [10] ที่เป็นจิตวิญญาณหรือแก่นแท้ของศาสนาอิสลามที่สร้างให้มนุษย์กลายเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกันภายในสังคมได้อย่างปกติสุข เช่น ความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ความกตัญญูตวาทต่อบิดามารดา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา การเฝ้าหาความรู้ เป็นต้น โดยการประพฤติตนให้อยู่ภายในศีลธรรมถือเป็นการปลูกฝังให้มนุษย์เกิดจริยธรรมที่แท้จริงขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมส่วนรวม

6) มัสยิดและคณะกรรมการบริหารมัสยิดกมาลูลอิสลาม สำหรับ อิหม่ามและคณะกรรมการของมัสยิดกมาลูลอิสลามชุดปัจจุบันมีทั้งสิ้น 15 คน โดยมีอิหม่าม วินัย สมะฮอน เป็นหลักในการบริหารจัดการทั้งงานภาคส่วนศาสนาและงานภาคส่วนชุมชน และมีฝ่ายผู้ช่วยคณะกรรมการมัสยิดอีก 12 ฝ่าย มีจำนวนทั้งสิ้น 99 คน อย่างไรก็ตาม ด้วยชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลามเป็นชุมชนอิสลามขนาดใหญ่ชุมชนหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ส่งผลต่อภาระการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนที่มากตามไปด้วย ประกอบกับ งานของมัสยิดมีความหลากหลายครอบคลุมในทุกด้าน จึงไม่สามารถดูแลความเป็นอยู่ที่ดีแก่สมาชิกชุมชนได้อย่างทั่วถึง จึงเกิดการขยายรูปแบบการบริหารงานของมัสยิดเพิ่มขึ้น โดยให้มีคณะกรรมการชุมชนและผู้ช่วยของคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากมัสยิด เพื่อร่วมกับอิหม่ามในการขับเคลื่อนชุมชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกจำนวน 7 คน โดยประธานคณะกรรมการชุมชนคนปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการมัสยิดควบคู่ไปด้วย ดังนั้น มัสยิดคณะกรรมการบริหารมัสยิด และคณะกรรมการชุมชน ถือเป็นกลไกหนึ่งที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดในการบริหารจัดการชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการและแก้ปัญหามาของชุมชนได้อย่างถูกต้องทันถ่วงทีภายใต้ความสามารถในการขอความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ จนเกิดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่ดีภายในชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีความภูมิใจและเต็มใจที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมด้านต่าง ๆ เพื่อมัสยิด รวมถึง อิหม่าม ถือเป็นกลไกสำคัญ ที่นำหลักการทางด้านศาสนาอิสลามเข้ามากระตุ้นสมาชิกชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมทางด้านศาสนากับชุมชนมากยิ่งขึ้น และป้องกันไม่ให้สมาชิกชุมชนสูญเสียความเป็นชาวมุสลิมในกระแสโลกาภิวัตน์หรือหลงลืมไปกับการเปลี่ยนแปลงแบบพุ่งเพื่อตามรูปแบบของทุนนิยม ยิ่งทำให้สมาชิกชุมชนต้องการมีส่วนร่วมทางด้านกิจกรรมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น พิจารณาในมิติหนึ่งถือว่าสมาชิกชุมชนได้ทำความดีเพื่อถวายพระเจ้าของชาวมุสลิม ทำให้ชาวมุสลิมภูมิใจที่ได้รับใช้พระเจ้า ในอีกมิติหนึ่งถือเป็นการทำประโยชน์เพื่อชุมชนของตนเอง ทำให้ชุมชนของตนเองเกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ประกอบกับการใช้เวลาช่วงก่อนหรือหลังการละหมาด เพื่อให้อิหม่ามและคณะกรรมการบริหารชุมชนได้พบปะสมาชิกชุมชนที่มีเวลาเข้ามามีละหมาดร่วมกัน จึงมักมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหรือปัญหาของชุมชนที่จะหาทางออกร่วมกัน ตลอดจนการสอนสั่ง ตักเตือน และลงโทษผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของชุมชนอีกด้วย

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมาลูลอิสลาม จากการศึกษา พบว่า ภายในชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม สามารถสร้างให้เกิดความสามัคคีของสมาชิกชุมชนเป็นอย่างมากและมีกลไกในการขับเคลื่อนสวัสดิการ

ชุมชนเมืองรวมถึงกิจกรรมชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) หรือสร้างคุณภาพชีวิต (Quality of life) ที่ดีภายในชุมชนให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม จนถือได้ว่าเป็นชุมชนชาวมุสลิมที่มีความเข้มแข็งที่อยู่ในมหานครภายใต้ข้อท้าทายของกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการมีรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองบนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาอิสลามเกิดขึ้น 4 รูปแบบ ดังนี้

1) สวัสดิการทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การบริหารงานและการดูแลของมัสยิดกมาลูลอิสลาม ที่ถือเป็นสวัสดิการทางการศึกษาสำหรับสมาชิกในชุมชนที่ทางมัสยิดส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง มีจำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้ (1) ศูนย์พัฒนาเด็กอ่อนก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์เด็กเล็กตั้งแต่ระดับเตรียมอนุบาลและอนุบาลศึกษา มีนักเรียนที่เป็นเด็กเล็กรวม 406 คน และครูรวมทั้งสิ้น 39 คน ซึ่งครูทุกคนล้วนเป็นสมาชิกชุมชนที่จบการศึกษาทางด้านการสอนหรือครุศาสตร์มาทั้งสิ้น แล้วจึงอาสาเป็นครูสอนเด็กเล็กภายในชุมชน ทำให้ครูเหล่านี้มีความรักและความผูกพันกับทั้งเด็กและชุมชนที่ตนเองเติบโตขึ้นมาเป็นสำคัญ แม้การทำงานเป็นครูภายในชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลามจะไม่ได้เงินเป็นจำนวนมาก เนื่องจากทางโรงเรียนจะจัดเก็บค่าเรียนและค่าอาหารจากนักเรียนเพียงเดือนละ 400 บาทต่อคนเท่านั้น เฉลี่ยวันละ 13 บาท เป็นค่าอาหารกลางวันและของว่าง ที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการของเด็กเล็ก ที่มาอยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยไม่มีการปิดภาคการศึกษา อีกทั้ง ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน มีการเปิดโอกาสให้กับเด็กเล็กในพื้นที่ชุมชนอื่นและศาสนิกอื่นสามารถเข้ามาเรียนได้ พร้อมทั้งจ่ายค่าเรียนและค่าอาหารในอัตราเช่นเดียวกับเด็กเล็กภายในชุมชนเอง เพื่อเป็นการสร้างโอกาสอย่างเท่าเทียมในการดูแลเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อีกทั้ง ทางสำนักงานเขตคลองสามวา ได้ประสานความร่วมมือกับสำนักพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม เข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ชุมชนเพิ่มเติม โดยสนับสนุนเงินเดือนครูอาสาสมัครและผู้ดูแลเด็ก รวมถึงค่าอาหารเด็กอีกวันละ 20 บาทต่อคน ตลอดจนจัดอบรมครูและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้แก่ครูอาสาภายในชุมชนเพิ่มเติม (2) โรงเรียนชาลิหม์ยีนาน เป็นโรงเรียนสอนศาสนาประจำชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม ได้รับงบประมาณบริหารจัดการจากสองส่วน ส่วนแรก คือ การเก็บค่าเล่าเรียนคนละ 20 บาทต่อวัน หรือเดือนละ 400 บาท แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถจัดเก็บได้ทุกคน ส่วนที่สอง คือ เงินบริจาคของผู้ปกครองและครู 20 คนภายในโรงเรียน ที่สามารถบริจาคตามกำลังทุนทรัพย์และความสมัครใจ โดยจะทำการเปิดสอนศาสนาในช่วงเย็นของทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ หลังจากที่เด็กและเยาวชนเลิกจากการเรียนสายสามัญแล้ว จึงจะมาเรียนศาสนาต่ออีก 2 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 16.00 – 18.00 น. (3) โรงเรียนพิทยพัฒน์ศึกษา เป็นโรงเรียนสามัญศึกษาของเอกชนระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ บูรณาการเข้ากับหลักสูตรทางด้านท้องถิ่นและศาสนาของชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม โดยโรงเรียนเปิดการเรียนการสอนแก่เด็กภายในชุมชนและภายนอกทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ.2552 เป็นต้นมา ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ ร้อยละ 70 อีกส่วนมาจากการสนับสนุนของชุมชนและสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม อีกร้อยละ 30 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 272 คน และครูจำนวน 20 คน ถือว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ ภายในชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม ยังมีโรงเรียนสอนศาสนาภายในเครืออีกทั้งสิ้นจำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนสันนิธิอิสลาม โรงเรียนอิสลามพัฒนวิทยา โรงเรียนนุรุดดินวิทยา โรงเรียนกองเอียดวิทยา โรงเรียนนุรุลลอรีฟีน มีนักเรียนรวมกันทั้งสิ้น 1,408 คน

ทั้งนี้ พบว่า โรงเรียนภายในชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลามทั้งหมด สามารถแบ่งโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) โรงเรียนที่สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาเป็นหลัก แต่มีการบูรณาการกับหลักศาสนาอิสลาม (2) โรงเรียนมุ่งเน้นที่การสอนศาสนาเป็นหลัก ซึ่งจะดำเนินการควบคู่กันไป โดยโรงเรียนสอนศาสนา จะมุ่งเน้นการสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการปฏิบัติตามศาสนกิจและการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานที่ถูกต้อง ตามแนวคิดของอิหม่ามและคณะกรรมการมัสยิด ถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่หาแนวทางการอยู่ร่วมกับกระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมของชาติอื่นที่บุกรุกเข้ามาในพื้นที่ของชาวมุสลิม ซึ่งคัมภีร์อัลกุรอานถือเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม เนื่องจากการฝึกอ่านคัมภีร์ต้องฝึกอ่านร่วมกันระหว่างนักเรียนอย่างเป็นระเบียบ ทำให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกชุมชนนอกจากจะได้รับการสอนศาสนาอิสลามที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบแล้ว ยังทำให้นักเรียนเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกันอย่างมุ่งมั่นและจริงจัง เกิดเป็นความสามัคคีและความเข้มแข็งระหว่างโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในของกลุ่มเรียนตั้งแต่เด็ก จนกระแสโลกาภิวัตน์ไม่สามารถเจาะเข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของชาวมุสลิมเดิมได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม ชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลามไม่ได้จะต่อต้านเพียงอย่างเดียว โดยทางอิหม่ามและประธานชุมชนยังมีแนวคิดให้ชุมชนเกิดการพัฒนามาตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงเช่นกัน เพียงแต่ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบเฉียบพลัน ที่เข้ามาทำลายขนบธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมของชาวมุสลิมให้เปลี่ยนแปลงหรือหมดสิ้นไป จึงมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศขึ้นภายในชุมชน ซึ่งจะมีการสอนภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับเพิ่มเติมแก่นักเรียนหรือสมาชิกชุมชนที่สนใจต้องการพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาของตนเอง รวมถึงจัดให้มีห้องสมุดชุมชนอีก 3 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดพิทยพัฒน์ศึกษา ห้องสมุดประจำมัสยิดกมาลูลอิสลาม ห้องสมุดประจำชุมชนชื่อบ้านหนังสือ โดยห้องสมุดถูกสร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

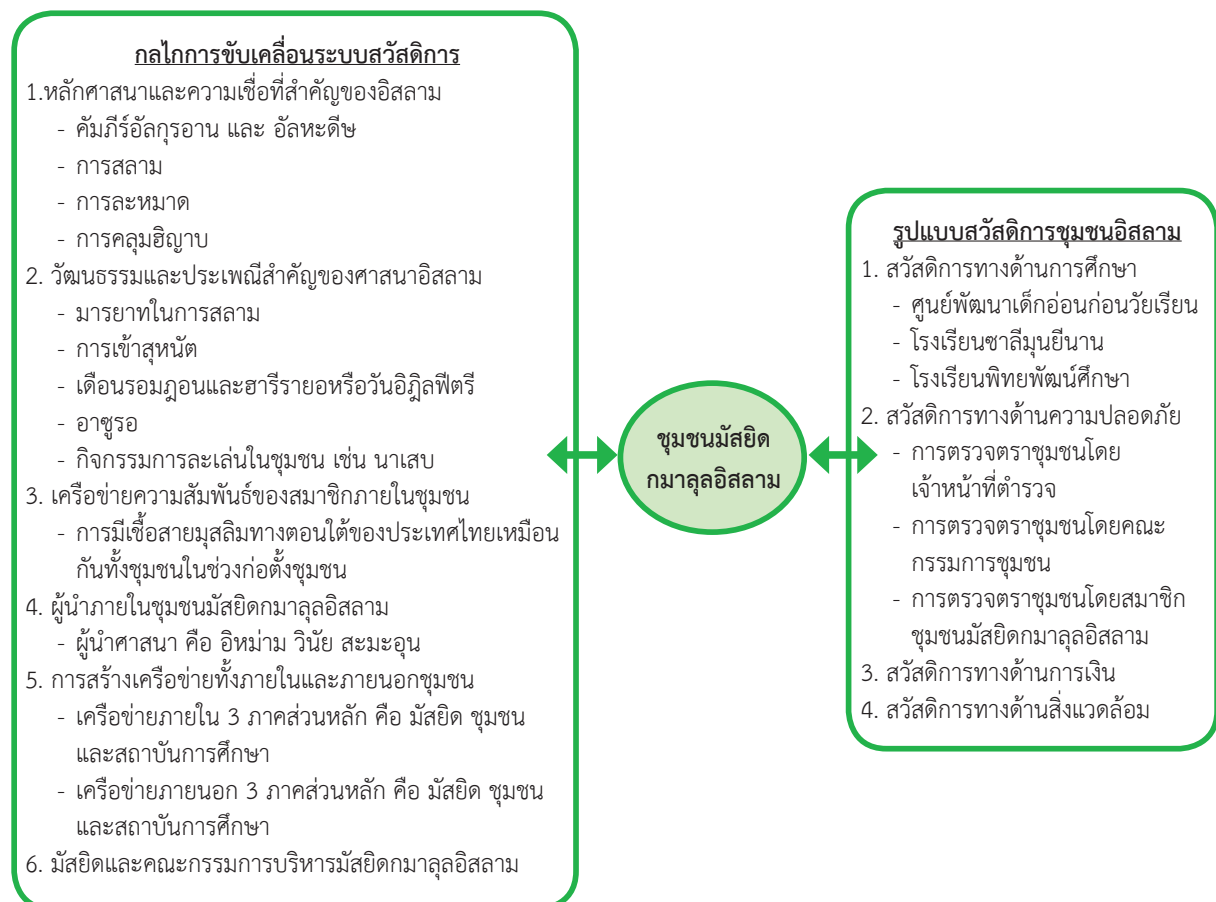
เป็นสถานที่พำนัสนิยการอ่านให้แก่เด็กภายในชุมชน ให้สามารถใช้เวลาว่างได้อย่างมีประโยชน์ มีกิจกรรมที่มีประโยชน์ ทำให้เด็กภายในชุมชนรวมกลุ่มระหว่างกัน เกิดความสนิทสนมกันและไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งปัจจุบันห้องสมุดได้กลายเป็นจุดนัดพบของเด็กภายในชุมชน อีกทั้ง ชุมชนยังมีการจัดสวัสดิการทางด้านการศึกษาให้แก่สมาชิกชุมชนทั่วไปด้วย แต่จะมุ่งเน้นความรู้ทางด้านศาสนาเป็นสำคัญ โดยจะมีการเชิญวิทยากรภายนอกจากมัสยิดที่เป็นเครือข่ายระหว่างกันมาเป็นผู้บรรยายธรรมะให้แก่สมาชิกชุมชนทุกวันเสาร์ช่วงเวลา 9.00 - 12.00 น. ขณะที่ตอนบ่ายจะเป็นการละหมาดร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ปัจจุบันยังมีการสอนหนังสือศาสนาอิสลามโดยผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชนหรืออดีตกลุ่มผู้นำของชุมชนทุกวันพุธช่วงเวลา 20.00 - 21.30 น. รวมถึงทุกวันศุกร์หลังการละหมาดช่วงหัวค่ำ (มัฆริบ)

2) สวัสดิการทางด้านความปลอดภัย ภายในชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม ถือเป็นชุมชนหนึ่งที่สามารถสร้างความปลอดภัยในชีวิตให้เกิดขึ้นกับสมาชิกชุมชนทุกคนได้เป็นอย่างดี ทั้งจากความปลอดภัยทางด้านทรัพย์สินและอาชญากรรม เนื่องจากภายในชุมชนแห่งนี้มีการบริหารจัดการดูแลสวัสดิการทางด้านความปลอดภัยได้เป็นอย่างดี บนฐานความเชื่อและการยึดถือปฏิบัติหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดที่ทำให้ชาวมุสลิมไม่กล้าทำผิดต่อพระเจ้าที่เคารพสูงสุด ควบคู่กับแนวคิดที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การยึดถือว่าชาวมุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกันทั้งหมด ย่อมสร้างให้เกิดความรักคนในชุมชนเดียวกันเหมือนคนในครอบครัว จึงไม่คิดทำผิดต่อพี่น้องหรือคนในชุมชนชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ คณะกรรมการชุมชนได้กำหนดแนวทางดำเนินการด้านความปลอดภัยผ่านการตรวจตราชุมชนที่เป็นแนวทางปฏิบัติต่อเนื่องถึงปัจจุบัน โดยแบ่งการตรวจตราออกเป็น 4 ลักษณะ คือ (1) การตรวจตราชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งทางคณะกรรมการชุมชนได้ประสานขอความร่วมมือไปยังสำนักงานตำรวจนครบาลมีนบุรี ในการจัดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตระเวนดูแลความปลอดภัยรอบชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่สนับสนุนด้านความมั่นคงปลอดภัยของชุมชนในทุกด้าน ตลอดจนช่วยดูแลและเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนอย่างใกล้ชิด ซึ่งกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องออกตระเวนหรือปฏิบัติภารกิจสำคัญเพื่อความปลอดภัยของชุมชน ทางคณะกรรมการชุมชนจะดำเนินการประกาศเสียงตามสายแจ้งให้สมาชิกชุมชนทราบก่อน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจและความคุ้นชินกับตำรวจท้องที่ อีกทั้ง การที่ตำรวจท้องที่ออกตรวจภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอทั้งกลางวันและกลางคืน นอกจากสร้างความอุ่นใจให้แก่ชุมชนแล้ว ยังเป็นการป้องกันชุมชนจากอาชญากรรมได้เป็นอย่างดี (2) การตรวจตราชุมชนโดยอาสาสมัครชุมชน ทางคณะกรรมการชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครชุมชนเป็นตัวแทนชุมชนทำหน้าที่หลักในการเดินตรวจตราความปลอดภัยโดยรอบชุมชนอย่างสม่ำเสมอ นอกจากจะออกตรวจตรากันเองภายในกลุ่มอาสาสมัครแล้ว ยังมีการออกตระเวนตรวจชุมชนร่วมกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกด้วย ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถตรวจสอบการทำงานของตำรวจได้เช่นเดียวกันว่าตำรวจมีการทำงานอย่างโปร่งใสหรือไม่ เพื่อป้องกันคำครหาของชาวบ้านว่า ตำรวจจับผู้กระทำความผิด ผิดคน หรือป้องกันการเกิดกรณียืดเยื้อข้อหา เป็นต้น ทำให้สมาชิกชุมชนมีความมั่นใจกับการทำงานของตำรวจมากยิ่งขึ้นว่า สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริง (3) การตรวจตราชุมชนโดยคณะกรรมการชุมชน ทางคณะกรรมการชุมชนทุกคนให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยภายในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงได้ร่วมเป็นหนึ่งในกลุ่มอาสาสมัครชุมชนออกตรวจตราชุมชน ดูแลทั้งเรื่องความปลอดภัย การเข้าออกชุมชนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากภายนอก ตลอดจนการดูแลพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเพื่อไม่ให้เกิดปัจจัยเสี่ยงด้านความปลอดภัย จึงได้หมุนเวียนกันออกตรวจตราชุมชนอยู่สม่ำเสมอทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน ทั้งนี้ การที่คณะกรรมการชุมชนออกตระเวนตรวจตราชุมชนเองนั้น ถือว่าเกิดผลลัพธ์ที่ดีเป็นอย่างมากโดยเฉพาะ ในมิติการดูแลพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเพื่อไม่ให้เกิดปัจจัยเสี่ยงด้านความปลอดภัย เนื่องจากประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ทุกวัยในชุมชนให้ความเคารพนับถืออย่างมากอยู่แล้ว ยิ่งทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีความรู้สึกเกรงกลัวและเกรงใจเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ของครอบครัวที่ต้องเชื่อฟัง (4) การตรวจตราชุมชนโดยสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม ทางคณะกรรมการชุมชนได้ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามทุกคน ให้ช่วยกันดูแลความปลอดภัยและเป็นหูเป็นตาาร่วมกันภายในชุมชน โดยเฉพาะ การสอดส่องดูแลการเข้าออกของคนแปลกหน้าที่เข้ามายังชุมชน ซึ่งอาจมีความประสงค์จะเข้ามากระทำความผิดหรือพบเจอผู้กระทำความผิดในทุกกรณี ให้สมาชิกชุมชนเข้ามาแจ้งเป็นการส่วนตัวกับคณะกรรมการชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทันที เพื่อดำเนินการเข้าตรวจสอบและจับกุมออกจากชุมชน ทั้งนี้ หากมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะประสงค์จะเข้ามาในชุมชนอย่างเป็นทางการนั้น คณะกรรมการชุมชนจะดำเนินการประกาศเสียงตามสายเพื่อแจ้งให้สมาชิกชุมชนทุกคนทราบล่วงหน้าเสมอ ดังนั้น สวัสดิการชุมชนด้านความปลอดภัยที่ชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกภายในชุมชนควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดของชาวมุสลิม ประกอบกับความสามารถในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐให้เชื่อมต่อกับภาคประชาชนอย่างสม่ำเสมอเกิดความต่อเนื่องจนนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนด้านความปลอดภัยได้สำเร็จ

3) สวัสดิการทางการเงิน ชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามมีนโยบายชุมชนในการส่งเสริมการค้าภายในชุมชน ด้วยการส่งเสริมอาชีพระหว่างสมาชิกชุมชนให้เกิดการค้าระหว่างกัน หรือสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนหารายได้เพิ่มเติมด้วยการทำงานรับจ้างง่าย ๆ ที่บ้าน เช่น การทำไม้สาลี่ปั่นหุ การทำดอกไม้พลาสติก ปักผ้าเย็บผ้า เป็นต้น โดยมีมัสยิดเป็นตัวกลางในการรับงานจ้างมาแล้วทำการกระจายงานต่อไปสู่สมาชิกชุมชน จนสามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงสมาชิกชุมชนมีรายได้เพิ่มเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวของตนเอง อีกทั้ง ในส่วนของภาคชุมชน ได้มีการจัดตั้งกองทุนด้านต่าง ๆ ขึ้นเพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมหรือพัฒนาอาชีพแก่สมาชิกชุมชน มีแหล่งที่มาจาก 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ เช่น เงินสนับสนุนจากสำนักงานเขตคลองสามวา ที่ได้รับผ่านโครงการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ทั้งกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการ to be number 1 เป็นต้น ซึ่งเงินทุนส่วนนี้เป็นเพียงเงินสนับสนุนที่สร้างความภาคภูมิใจเมื่อชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามได้รับคัดเลือกจากภาครัฐให้เป็นชุมชนดีเด่น ส่วนที่สอง เป็นรายได้หลักของชุมชนในการบริหารกองทุนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน มาจากการบริจาคของสมาชิกชุมชนตามความสามารถหรือความศรัทธาของบุคคล ทั้งนี้ ในส่วนของทางมัสยิดที่เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนและบริหารจัดการชุมชน ทั้งในเรื่องกิจกรรมและงบประมาณแก่โครงการต่าง ๆ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่อยู่ในความดูแลของมัสยิดที่ถูกทำให้พัฒนาไปสู่การเป็นสวัสดิการชุมชนรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มสู่ความยั่งยืนได้ ดังนั้น รายได้หรืองบประมาณของมัสยิดจึงมาจาก 3 แหล่งหลัก คือ (1) รายได้ประจำของมัสยิด มาจากค่าบำรุงสถานที่ ที่จะเก็บจากสมาชิกในชุมชนเป็นรายเดือน เดือนละ 2,000 บาท ค่าบำรุงพื้นที่อีกเดือนละ 100 บาท ซึ่งจะทำให้สัญญาเช่าครั้งละ 3 ปี มีทั้งสิ้น 2,000 กว่าครัวเรือนหรือ 20,000 กว่าคน และค่าเช่าพื้นที่เปิดร้านค้าของภาคเอกชน ทำให้รายได้ประจำของมัสยิดเดือนละประมาณ 100,000 บาท (2) การระดมทุนจากการจัดงานกมาลุลสัมพันธ์ ซึ่งจะจัดติดต่อกัน 2 วัน ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี เพื่อจุดประสงค์หลักในการหารายได้มาบำรุงมัสยิดและเก็บสมทบไว้สำหรับทำโครงการของชุมชน มักจะเริ่มในวันที่ 5 ธันวาคมเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เมื่อครั้งที่พระองค์ท่านยังไม่สวรรคต โดยผู้ที่มาร่วมงานจะเป็นชาวมุสลิมทั้งในพื้นที่และรอบพื้นที่เข้ามาร่วมงานวันละประมาณ 10,000 คน ทำให้รายได้จากการจัดงานกมาลุลสัมพันธ์แต่ละปีไม่ต่ำกว่า 1,000,000 บาท (3) การบริจาคชะกาต มาจากการบริจาคจากผู้ใจบุญภายนอกชุมชนและการบริจาคของชาวมุสลิม ซึ่งจะบริจาคเป็นเงินในอัตราร้อยละ 2.5 ของทรัพย์สินส่วนเกินจากทรัพย์สินที่จำเป็นที่แต่ละบุคคลมี เช่น สินค้าฟุ่มเฟือยเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย เครื่องประดับเพื่อความสวยงาม เป็นต้น หมายรวมถึงการบริจาคในช่วงเดือนรอมฎอนร่วมด้วย อีกทั้ง เพื่อให้การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนทางการเงินหรือกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นมา มีประสิทธิภาพสูงสุดได้นั้น จากการศึกษาของ วิชัย รูปชาติ เจริญ เกิดโมลี และสังคม คุณคณาการสกุล [8] ได้บ่งชี้ถึงการอาศัยบทบาทของผู้นำ ทั้งคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเองและผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่ถูกยอมรับจากชุมชนร่วมด้วยจึงจะได้ผลสำเร็จในประเด็นการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทางชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามได้มีการใช้กลไกผู้นำทั้งผู้นำภาคศาสนาและผู้นำภาคชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมือในการบริหารจัดการ จนมีแนวโน้มสู่ความยั่งยืนได้จนถึงปัจจุบัน

4) สวัสดิการทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามเป็นชุมชนที่มีลำคลองไหลผ่าน ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนผูกพันและพึ่งพาอาศัยสายน้ำมาอย่างยาวนาน จึงเป็นเหตุให้สมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามทุกคนให้ความสำคัญกับการดูแลอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองโดยรอบชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบนบกโดยรอบชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ ในสมัยอดีตชุมชนประสบปัญหาสภาพแวดล้อมและปัญหามลพิษทางน้ำในคลองแสนแสบ ก่อนที่ทางอิหม่าม วินัย สมะฮูน จะผสานความร่วมมือกับทางภาครัฐและสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลามให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาจนได้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมโดยชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชนมีแนวคิดภายใต้การอาศัยอยู่ร่วมกันว่า ต้องรู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดคุณภาพที่ดีแก่สมาชิกชุมชน สามารถใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับสิ่งแวดล้อม จนเกิดการบูรณาการกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวมัสยิดกมาลุลอิสลาม ซึ่งทางชุมชนไม่ได้แค่ขอความร่วมมือหรือต้องการ การมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกชุมชนเท่านั้น แต่ยึดถือเป็นวิถีประเพณีหรือกฎข้อบังคับการอยู่ร่วมกันของสมาชิกภายในชุมชน หากผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับการลงโทษตามที่ชุมชนได้กำหนด จนสมาชิกชุมชนจำนวนมากไม่กล้าฝ่าฝืนหรือปฏิบัติสิ่งผิดต่อชุมชนเลย ข้อดีที่สำคัญ คือ ชุมชนสามารถติกรอบกติกาหรือข้อบังคับของชุมชนต่อสมาชิกชุมชนได้อย่างชัดเจน จนทุกคนเกิดเป็นบรรทัดฐานเดียวกันกลายเป็นการรับรู้และเกิดเป็นความสามัคคีร่วมกันภายในชุมชนขึ้น ยังผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จในที่สุด ทั้งนี้ กฎกติกาหรือข้อบังคับร่วมกันในการใช้แม่น้ำลำคลองหรือสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สาธารณะที่สำคัญของชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม คือ (1) ห้ามทำให้อ่างน้ำลำคลองเกิดการเน่าเสียเด็ดขาด ชุมชนจึงห้ามสมาชิกชุมชนปฏิบัติพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น การทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง การขับถ่ายของเสียหรือสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง การซักผ้าในคลองหรือการปล่อยน้ำเสียลงคลอง ตลอดจนการกระทำใดที่ยังผลให้คลองแสนแสบเกิดการเน่าเสียถือเป็นสิ่งที่ห้ามทำโดยเด็ดขาดอีกด้วย (2) น้ำถือเป็นสิ่งสำคัญหนึ่งของชาวมุสลิม เนื่องจาก

น้ำเป็นบ่อกำเนิดแห่งชีวิต หากแหล่งน้ำสกปรก นอกจากมนุษย์ไม่สามารถดื่มกินเพื่อดำรงชีพได้แล้ว สัตว์น้ำจำนวนมากยังไม่สามารถมีที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติได้ ทำให้มนุษย์ไม่มีสัตว์น้ำไว้ดำรงชีวิตอีกด้วย ฉะนั้น ภายในชุมชนจึงมีการรักษาน้ำของคลองแสนแสบให้สะอาดอยู่เสมอ โดยผู้ที่อาศัยอยู่ติดริมน้ำยังสามารถเลี้ยงปลาภายในกระชังหน้าพื้นที่ริมคลองของตนเองให้เกิดประโยชน์ ทั้งการนำปลาเหล่านั้นมารับประทานหรือนำไปขายต่อได้อีกด้วย หรือบางคนสามารถนำน้ำในคลองไปรดน้ำ เพื่อปลูกพืชผักสวนครัวของตนเองได้อีกด้วย (3) ชุมชนได้ปรับภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้เกิดความสวยงามมากขึ้น โดยการปลูกต้นไม้หรือเสริมกระถางต้นไม้รอบคลองแสนแสบ ประกอบกับ ข้อกำหนดไม่ให้สมาชิกชุมชนรอบคลองแสนแสบจับปลาในพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่อุทยานรอบมัสยิดเป็นวงกว้าง 2 กิโลเมตร เพื่อให้ระบบนิเวศเกิดความสมดุล รวมถึงสร้างความสวยงามและความน่าอยู่แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ทางชุมชนยังร่วมมือกับกรุงเทพมหานคร ผ่านสำนักงานเขตคลองสามวา ด้านการจัดเก็บขยะในคลองแสนแสบ โดยสำนักงานเขตคลองสามวามอบหมายให้ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาลร่วมมือกับฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ เป็นตัวกลางสำคัญในการสนับสนุนเรื่องจัดเก็บขยะในบริเวณคลองแสนแสบ ตลอดจนการส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมกับกับสมาชิกชุมชนมัสยิดกมาลุลิฮามร่วมกันจัดเก็บขยะ เพื่อสนองนโยบายของภาครัฐที่สอดคล้องกับนโยบายของชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะเรื่องความสะอาดและสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อีกทั้ง ชุมชนได้ร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก ทั้งสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและสถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์ ได้เข้ามาให้ความรู้ด้านการฝึกอบรมและจัดทำวิทยุติดในการทำน้ำหมักชีวภาพสำหรับใช้ภายในชุมชน รวมถึงหนังสือพิมพ์มติชนที่สนับสนุนช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์งานต่าง ๆ และร่วมระดมทุนในการจัดกิจกรรมชุมชนอยู่เสมอ ดังนั้น เห็นได้ว่าชุมชนมัสยิดกมาลุลิฮามสามารถบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากจะทำให้สมาชิกชุมชนเกิดการร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน ยังสามารถดึงหน่วยงานจากภายนอกสร้างการเรียนรู้เพิ่มเติมและจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดจิตสำนึกรักชุมชนและมีความสามัคคีกันภายในชุมชน จนสามารถนำชุมชนมัสยิดกมาลุลิฮามให้เกิดความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในรูปแบบสวัสดิการด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงประจักษ์อย่างต่อเนื่อง และได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว 5 ปีติดต่อกัน นำมาซึ่งความภาคภูมิใจและเป็นแรงบันดาลใจร่วมกันของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 กลไกขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมัสยิดกมาลุลิฮาม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชนกรณีศึกษาเพื่อการพัฒนา

การเสริมสร้างสวัสดิการชุมชนทางด้านการศึกษาของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาลูอิสลามให้ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการเฉพาะด้านมากขึ้น ด้วยการขอรับการสนับสนุนองค์ความรู้เฉพาะทางจากทางภาครัฐเพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐสามารถเข้ามาสนับสนุนการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพเฉพาะทาง ที่เน้นการสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มเยาวชนว่างงานของชุมชน หรือกลุ่มสตรีเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น หลักสูตรช่างชุมชน หลักสูตรการใช้คอมพิวเตอร์ หลักสูตรการทำขนมหรือเบเกอรี่ เป็นต้น เนื่องจากผลจากวิจัยสะท้อนถึงความต้องการของกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ปกครอง ที่ต้องการพัฒนาเยาวชนว่างงานให้เกิดรายได้ ทั้งนี้ชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาลูอิสลามเอง ยังไม่สามารถสร้างรูปแบบสวัสดิการทางด้านการศึกษา ที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทางในลักษณะนี้ได้ จึงต้องการผู้ที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะทางมาเป็นครูหรือวิทยากรอบรมหลักสูตรระยะสั้น แต่ทางชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาลูอิสลามยังไม่ได้มีบุคลากรที่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่หรือโจทย์สวัสดิการชุมชนทางด้านการศึกษาเฉพาะทางให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ในปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะต่อกรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา

การเสริมสร้างแรงจูงใจในการบริหารชุมชนและการสร้างรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยการจัดประกวดชุมชนเข้มแข็ง ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการมีรูปแบบสวัสดิการชุมชนที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้นำและสมาชิกชุมชนในแต่ละชุมชนให้เกิดความภาคภูมิใจในการทำงานชุมชนและเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการสื่อถึงการมีส่วนร่วมและการประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงควรจัดสรรงบประมาณผ่านสำนักงานเขตให้แก่ชุมชนขนาดเล็กที่มีความเข้มแข็งเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในความเสียสละด้วยการสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนของชุมชนเหล่านั้นต่อไป อีกทั้ง กรุงเทพมหานครควรกำหนดให้รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนเมืองหลวง โดยอาศัยทีมขับเคลื่อนองค์ความรู้จากเครือข่ายสถาบันการศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครและสถาบันการศึกษาภายในกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานที่ครอบคลุมชุมชนทั่วกรุงเทพมหานคร ร่วมกับสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตต่าง ๆ

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมหากมิตสวัสดิการชุมชนและการจัดการชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

จัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนแห่งชาติ ควรเป็นหน่วยงานกลางของภาครัฐ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เฉพาะในการส่งเสริมการบริหารจัดการและการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งทำหน้าที่เฉพาะเพื่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนและการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนไทยทั่วประเทศ ทำให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาสังคมด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากผ่านการมีสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมชุมชนทั่วประเทศ สร้างให้เกิดแนวทางการดำเนินงานด้านสวัสดิการที่สามารถบูรณาการทั้งในส่วนข้อมูลและเครือข่ายความช่วยเหลือ จากทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชน ให้การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างสอดคล้องทั่วประเทศ ควบคู่กับการส่งเสริมการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านสวัสดิการชุมชนอย่างจริงจัง และเร่งรัดการนำองค์ความรู้จากการวิจัยสู่การภาคปฏิบัติ และจัดทำข้อเสนอในเชิงวิชาการเพื่อประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการกำหนดประเด็นสวัสดิการชุมชน ให้เป็นหนึ่งในวิสัยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับชาติ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการสร้างความเข้มแข็งสวัสดิการชุมชนเมือง กรณีศึกษาชุมชนชาวไทยเกาะกลาง ชุมชนชาวจีนโบ๊ะ ชุมชนชาวคริสต์กุฎีจีน และชุมชนมุสลิมมัสยิดกมลาลูอิสลาม กรุงเทพมหานคร” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เอกสารอ้างอิง

- [1] Phonsri, Sonthaphon. (2002). *Theory and Principle of Community Development*. Bangkok: Odeon Store Publishing. (In Thai)
- [2] Touraine, Alain. (2001). *Beyond Neoliberalism*. London: Polity press.
- [3] Dusgumphol, Pornpirom. (2017). *Green Globe Award*. Retrived December, 2017, from: <http://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/2552/personal-07.html>. (In Thai)
- [4] Teechatika, Sumpun. (2004). *Development terminology for the community and society*. Khon Kaen: Khon Kaen Publishing. (In Thai)
- [5] Keeratinawanun, Saen. (2015). The Strength of Community Welfare on Chinese Identity in Case of Bobae. *Journals of Politics and Governance, Mahasarakham University*. 5(2), 57-71. (In Thai)
- [6] Academic Promotion and Support Office. (2012). *Project to promote the model of social welfare that is suitable for the area Community Welfare Fund*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- [7] Wongson, Mayura. (2003). *Know Islam*. Bangkok: World Muslim Youth Council Office of Thailand. (In Thai)
- [8] Lyson, T. (2006). Big Business and Community Welfare. *The American Journal of Economics and Sociology*, 65(5), 1001-1023
- [9] Rattanachuay, Siriya. (2017). Community Development in Dynamic of New Era. *Journals of Politics and Governance, Mahasarakham University*, 7(1), 72-87. (In Thai)
- [10] Rupkhumdee, V., Kerdmoli, C., & Khunakornsakul, S. (2007). *Community Welfare Fund Network Integration Case study of Khlong Toei district Bangkok*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- [11] Pithakkumpon, Arseen. (2011). *Basic ethics for youth*. Bangkok: Office of Chulalongkorn.